

Rudolf Dilong - mág slovenského slova

Peter Cabadaj

„Knieža básnikov“, „mág slovenského slova“, „nehodné decko sv. Františka“, „nedisciplinovaný básnik“, „básnik bez nástupcu“, „básnik stratenej slovenskej slobody“...

Aj tým všetkým charakterizovali Rudolfa Dilonga, okrem celého radu prívlastkov a pseudonymov. Literárny fenomén, ktorý musel na predĺhých 45 rokov opustiť rodný slovenský priestor, aby sa naň mohol, s jemu dôverne blízkou mysterióznosťou, opätovne vrátiť.

Za posledných 15 rokov sa toho o trojjedinej legende - človek, básnik, františkánsky kňaz - popísalo neúrekom. V prípade Dilonga však musíme s ľútosťou konštatovať, že čím viac o jeho osude vieme, tým znásobene sa nám básnikov život a tvorba zahafuje do tajomného rúcha mytológie. A tak úprimne myslená snaha literárnych historikov, vedcov, ako aj žijúcich spisovateľových priateľov sa mŕňa zamýšľanému účinku. Dilong je totiž nepreniknuteľný básnický duch, ktorý síce dokáže podmanivo opantať, ale ktorý za nijakých okolností netuží po verejnom odhaľovaní vlastného vnútorného sveta, plného obrazovej spontaneity, voľného toku predstáv, ostentatívnej náhody a najmä všadeprítomnej Božej vôle.

Svetlo slovenského sveta uzreli Dilongove oči 1. 8. 1905 v oravskom mestečku Trstená. Veľmi skoro stratil matku a vedno s ňou odišli do nenávratna i bezstarostné chvíle detských liet. Ako 15-ročného ho otec poslal k františkánom do Trnavy. Po noviciáte prešiel mladý Dilong kláštorami v Kremnici, Hlohovci, Malackách a v Žiline, kde svoje teologické štúdiá ukončil. Za františkánskeho kňaza bol vysvätený v roku 1929. Po vysviacke sa v rokoch 1929 až 1941 venoval pastoračnej, pedagogickej a redakčnej práci v kláštoroch v Kremnici, Trnave, Prešove, Malackách, Hlohovci a v Skalici. V rokoch 1941 až 1944 bol dôstojníkom slovenskej vojenskej duchovnej služby na východnom fronte.

Dilongova literárna tvorba „slovenského obdobia“ prešla zaujímavým vývojovým oblúkom. Od „sedliackej“ poézie prvých básnických zbierok (Budúci ľudia, Slávne na holiach, obe 1932; Dýchajte, lazy!, 1933) cez lyriku slovenskej katolíckej moderny (Roky pod slnkom, 1933; Zlatý kolibrik, Hviezdy a smútok, obe 1934; Helena nosí ľaliu, 1935 a iné) až po avantgardný surrealistický experiment. Zbierka Mladý svadobník z roku 1936 je po Fabryho Uľatých rukách (1935) v poradí druhou slovenskou nadrealistickou knihou veršov a jej prostredníctvom sa básnik Dilong rozišiel so „starou lyrikou“. Na viacerých príkladoch však možno demonštrovať invenčné prijímanie podnetov a inšpirácií z rôznych európskych básnických prúdení a tendencií. V prípade pozoruhodnej zbierky Helena nosí ľa-

liu možno napríklad identifikovať zreteľné vplyvy českého poetizmu. Dobová literárna kritika považovala, a ja sa k tomu pripájam, Dilonga za majstra spirituálnej meditatívnej lyriky. V tomto smere je jedným z vrcholov kniha *Ja, svätý František* (1938).

Básnickú zbierku *Honolulu, pieseň labute* (1939) nazval Dilong „rozlúčkou so slovenskou poéziou“. Naozaj, istý čas chytilo Dilonga pokušenie „nechať poéziu“, keďže nenachádzala ohlas u jeho konzervatívnych predstavených: Ale ako sa môže básnik rozlúčiť so svojou prirodzenosťou? Smútok ho prebolel a poézii zostal verný po celý svoj pohnutý život.¹

Po vzniku Slovenského štátu (1939) vydal Dilong niekoľko kníh veršov, ktoré boli výrazne poznačené atmosférou doby a dobovej propagandy (Slováci, stojte na chotári, Gardisti, na stráž! a iné). Diametrálne odlišnú umeleckú úroveň mali zbierky, odrážajúce vojnovú apokalypsu a besnenie. Autor sa v nich pôsobivo vrátil k témam detstva a rodnej Oravy, ktoré vnímal ako skutočný prístav istoty a pravých ľudských hodnôt v krutých časoch (*Konvália, Nevolaj, nevolaj*, obe 1941).

Popri veľkom množstve vydaných básnických zbierok, štyroch divadelných hrách, ako aj lyrickej próze *Zakliata mladosť* a románu *Človek s láskou*, neúnavný Dilong venoval pozornosť organizovaniu slovenského literárneho života. Inicioval založenie viacerých almanachov, zborníkov a časopisov, systematicky pomáhal mladým začínajúcim autorom i autorkám, aktívne vstupoval aj do tých najostrejších polemík a diskusií. V období, keď všade naokolo zúrila vojna, sa Dilong pokúsil sformulovať svoje vlastné krédo vo vzťahu k osudovej poézii: „Pri písaní svojho diela stojím bezradne a pýtam sa sám seba - nie je toto to, čo som nechcel napísať? Nemám nič, len srdce mám, ktoré chcelo mať svoju poéziu, a mám v srdci jeden nepokoj, ten som napísal... Nesmrteľnej básni neverím, vy tvrdíte opak, ó, rúhate sa! Nesmrteľná báseň by bola tá, ktorú by mohol iba Boh kanonizovať. Boh je krása a najvyššia poézia!“ (1943)

Citlivé básnikovo srdce vytušilo, že v povojnovej slovenskej realite nebude môcť tĺcť slobodne. V júli 1945 opustil Rudolf Dilong rodnú vlasť. Zbral na seba údel človeka so žobráckou palicou a odišiel v ústrety trpkému chlebičku exulanta. Prakticky hneď po svojom príchode do exilu sa aktívne zapojil do boja za obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti. Stál pri zrode antikomunistickej vysielačky Barcelona, bol popredným predstaviteľom Slovenského oslobodzovacieho výboru a najmä - vytrvalo písal. Po krátkodobějších pobytoch v Bavorsku a v Taliansku zakotvil v roku 1947 v Argentíne. Tam pôsobil vo františkánskom kostole v Buenos Aires ako duchovný slovenských emigrantov (1947 - 1959). neskôr taktiež v hlavnom argentínskom meste Buenos Aires (do roku 1965) v kláštore poľských františkánov Pablo P. Odesta. Od roku 1965 účinkoval vo františkánskom kláštore Sv. Rodiny v severoamerickom Pittsburghu.

Je až neuveriteľné, čo všetko a v akom rozsahu vydal Dilong v ťažkých existenčných podmienkach doživotného vyhnanca. Jozef M. Rydlo, znalec jeho života a diela, uvádza vo svojej Bibliografii knižných prác Rudolfa Dilonga neskutočných 78 exilových knižných titulov!² Dilongovu povestnú tvorivú energiu a potenciál nedokázalo eliminovať ani cudzie juhoamerické prostredie. Čoskoro po príchode do Argentíny vydal cyklostylovanú zbierku básní *Balady* (1948) a postupom času k nej začali pribúdať mnohé ďalšie (*Listy z emigrácie*, 1949; *Diaľky bez domova*, 1950; *Na vrchu nádeje*, 1955; *Stopy v ohni*, 1956; *Dotyk s večnosťou*, 1961 a iné). V Dilongovej poézii argentínskych rokov prevláda silný emotívno-nostalgický náboj, sprevádzaný odumierajúcou nádejou slovenského vykúpenia z boľševického jarma a prípadného návratu domov.

V Južnej Amerike sa Dilong vrátil aj k lyrizovanej próze (*Bez matky*, 1951; *Agónia veku*, 1964). Na rozdiel od poézie v prípade lyrizovanej prózy kontinuálne nadviazal na tvorivé postupy a výrazové prostriedky z čias pôsobenia na Slovensku.

Aj 60. a 70. roky tvoria v Dilongovej biografii veľmi plodné obdobie. Básnik už dávnejšie rezignoval na nádej návratu do rodnej vlasti a s pribúdajúcimi rokmi sa jeho poézia rozkoštila do mohutných horizontov univerza, v ktorom sa harmonicky prelínal experiment s nostalgiou, Slovensko s vlastnou zatratenosťou, úvahy o Bohu s pranierovaním konzumnej spoločnosti (*Brehy slobody*, 1965; *Na hrudách času*, 1966; *Pod krížom*, 1967; *Minúty zeme*, 1969; *Švih*, 1973; *Akí sme*, 1977; *Za krásu otčiny*, 1979 a iné). Dominujúcim leitmotívom je zložitý vyrovnávanie sa s nemilosrdným osudom zabudnutého človeka-exulanta. „Emigrácia je strašná forma života, pre inteligenta a kresťana trestom za vlastné hriechy a viny, alebo nezaslúženou ochranou Božou“ (R. Dilong). Najpôsobivejšie zbierky meditatívnej lyriky z tohto obdobia sú rovnocenným pendantom doma vydaných diel (*Ponúkam chlieb so soľou*, *Pokora vína*, obe 1971; *Hladný vetrik*, 1972).³ Na druhej strane platí, že totálna izolácia od poetických tendencií a smerov na Slovensku sa výrazne podpísala pod Dilongovu zastaranú poetiku a zreteľnú vývinovú stagnáciu. Osobitným problémom bol autorov sklon ku grafomanstvu, prejavujúci sa neschopnosťou selektovať z vlastnej tvorby.

Pre posledný úsek Dilongových tvorivých snažení je charakteristický zvláštny literárny žáner, ktorý by sa mohol definovať ako poetická próza. V synkretickom type literárnej výpovede vzájomne prepojil rôznorodé formy básnického, prozaického a dramatického prejavu (verš, rytmus, intonácia, vetná skladba, dialóg, monológ...). Konkrétny výsledok pretavil Dilong do viacerých kníh ako *Milovať do konca* (1981), *Ešte kvietok* (1982), *Múdra panna* (1982), *Letieť a doletieť* (1982) či *Vo výškach života* (1983). Básnikove meditácie o Bohu a zmysle ľudského bytia sú pôsobivou labuťou piesňou nevšedne bohatého a variabilného diela Rudolfa Dilonga, ktoré sa rodilo na troch kontinentoch.

Dilongovi neumožnil osud ani splnenie posledného sna - byť pochovaný na Slovensku. Jeho odchod na večnosť (zomrel 7. 4. 1986 v Pittsburghu) opísal blízky priateľ a spolupútnik Ján Okál: „Cítil som sa poctený, keď som sa s ním v mene Svetového kongresu Slovákov mohol rozlúčiť na poslednej ceste, keď ho menší bratia sv. Františka ukladali do zeme na pozemkoch kláštora Sedembolestnej Panny Márie vo Valparaiso (Indiana, USA). Vtedy prof. Viliam Kona, jeden z priateľov Rudolfa Dilonga, posypal jeho rakvu zemou z Národného cintorína v Turčianskom sv. Martine so slovami, že keď nemožno Dilonga uložiť do rodnej zeme, rodná zem si ho prišla objať na prahu večnosti" (1989). Takto teda odchádzal z tohto sveta muž, ktorý držal „v jednej ruke pero a v druhej meč", aby „rúbal perom a písal mečom". Odišiel básnik, ktorého dielo bolo napísané na troch kontinentoch, aby sa nakoniec mohlo vrátiť tam, kde tkvie jeho fundament a ideová prapodstata.

„Dilongova tvorba klenie sa v dvoch oblúkoch, ktoré sa stretajú nad slovenským nebom a tvoria plnofarebnú dúhu nad jeho horizontom. Jedna polovica rozprestretej dúhy vysielala sa z podstaty slovenskej doma a vrhala sa do diaľok, do ktorých básnik prenášal svoju víziu krás a obrazových vidín. A druhá polovica vysielala sa z diaľok k slovenskej podstate, aby sa v nej ukrylo a uchytilo poznanie, vynesené z vidín a krás, skúseností a sklamaní." (Stanislav Mečiar, 1965)

POZNÁMKY

- ¹ Kružliak, L.: Dilongov vstup do poézie... a slovo o nej. In: Dilong, R.: Honolulu, pieseň labute. Bratislava 1998, s. 89.
- ² Rydlo, J. M.: Bibliografia knižných diel Rudolfa Dilonga. In: Slovenská literatúra, 38, 1991, č. 2, s. 140- 155.
- ³ Pašteka, J.: Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny. Bratislava 2002, s. 420.